

Gemensamma samtal i familjerådgivning



Anne-Marie Engstedt

Då två människor har problem med sitt inbördes förhållande, är det ofta svårt för terapeuten att vid samtal med kontrahenterna enskilt få en klar uppfattning om hur själva den störda relationen ser ut. En helt annan möjlighet erbjuder sig då de båda tillsammans kommunicerar i terapeutens närvaro. Deras inbördes beteenden kan då många gånger direkt tas upp till en gemensam konstruktiv bearbetning. I föredraget diskuteras indikationer, kontraindikationer och praktiska problem vid denna viktiga behandlingsform.

Ann-Marie Engstedt är familjerådgivare, t. f. föreståndare och inspektör vid Stockholms stads familjerådgivningsbyrås filial vid Nybohov.

Referensram

Familjerådgivning omfattar rådgivning och behandling i samband med konfliktsituationer i äktenskap och familj samt upplysningsverksamhet om samlevnadsproblem. Arbetsmetodiken är casework med specialinriktning på relationen mellan två eller flera personer med problem i samlevnadssituation, vilket kan sägas vara det specifika för verksamheten. Casework i familjerådgivning har utvecklats och bedrivs av socialarbetare med mentalhygienisk utbildning och lång erfarenhet av olika grenar inom socialvård och mentalhygieniskt arbete. Samlevnadsproblemens komplicerade natur fordrar en mångfacetterad insats och därför finns psykiater och gynekolog knutna som konsulter till varje byrå och i vissa fall även barnpsykiater, psykolog och jurist. I ungefär 25 % av våra ärenden anlitas konsulterna. Individuella samtal är fortfarande den vanligaste formen för kontakt både i inledningsskedet och senare, men gemensamma samtal har blivit allt vanligare och det är deras

olika användning i relationsbehandling som här kommer att behandlas.

Relationsbehandling — bedömning och målsättning

Fokus i familjerådgivningens relationsbehandling är att söka förstå interaktionen mellan ett par makar. Samtidigt måste man se att det är två individer som påverkar varandra i en relation. Florence Hollis, en av portalfigurerna i casework, trycker starkt på detta och har i sin bok Casework — A psychosocial therapy uttryckt det på följande sätt: "Interaktionen eller "transaktionen" är viktig, de små gruppernas dynamik är viktig, "dyader" och "triader" är betydelsefulla — men det är likväl i n d i v i d e r som påverkar varandra. Helheten må vara större än delarna men den får inte utplåna dessa." Man kan i själva verket aldrig fullständigt förstå helheten och interaktionen om man inte också förstår de indragna parterna. Växelspelet innebär det vardagliga mönster, som

ett par makar utvecklar i sin samvaro och som är unikt för dessa två. Det innehåller bl.a. deras ömsesidiga svar på spänningar och problem av verbalt och icke verbalt utbyte; hur de ställer sig till varandras roller och värderingar; vad de arbetar för gemensamt och på vilket sätt de inte kan samarbeta. I denna relation har var och en sitt mönster för att tillfredsställa egna behov men också sitt eget sätt att reagera på den andras. Båda kan också ha med sig olösta konflikter från barndomen. När makarna i sin relation inte kan tillfredsställa djupare önskemål och de känner sig svikna i sina förväntningar utvecklas en konfliktsituation som accelererar och destruktiva krafter kan börja verka hos båda. Många gånger accepteras detta tillstånd av parterna som något de omöjligt rår på eller kan ändra och främlingskapet blir kroniskt mellan dem — de finner någon slags balans. En oförmodad händelse kan sedan komma balansen att svikta, vilket gör att en eller båda blir hjälpsökande. En del par överför sin problematik på barnen och upptäcker först senare att dessa problem egentligen emanerar från svårigheter i deras egen relation. I andra fall kan händelseförloppet vara mera direkt dramatiskt med utbrytningsförsök exempelvis i form av otrohet, någon av parterna ger sig iväg hemifrån eller hotar med skilsmässa.

Målsättningen i familjerådgivningen ser vi som begränsad. Det är orealistiskt att tro att man kan få ett helt nytt interaktionsmönster utan snarare vill man åstadkomma en modifikation av ytterligheter i bådask betande och få fram en mera rörlig inbördes tillfredsställelse i relationen. Rigida mönster hos båda kanske kan stegvis lösas upp och de kan finna nya, mera konstruktiva lösningar på en tidigare låst situation. Målsättningen är inte heller att till varje pris bibehålla ett äktenskap. Kan man hjälpa den ena att lösa sin ambivalens och lämna ett destruktivt äktenskap utan alltför stora skadeverkningar måste man se även detta som ett bra resultat.

I familjerådgivningens tidigaste skede var man mycket försiktig och kanske i viss mån rädd för att använda gemensamma samtal. Man var som i andra former av casework inriktad på kontakt med en person i taget och ställde sig därför av-

vaktande till det främmande tillvägagångssättet att tala med två parter som man kunde förutsätta var i konflikt med varandra och där en explosiv situation kunde utvecklas under samtalet. Men i och med att fokuseringen på äktenskapsrelationen framträdde mera medvetet och klarare började man inse vilket utomordentligt tillfälle ett gemensamt samtal var att iakttä och bedöma interaktionen. Varningar och utropstecken framfördes dock frikostigt i litteraturen. Familjerådgivaren skulle begränsa samtalet strikt, bryta vid aggressivitet eller utspel, ej pressa makar till gemensamt samtal som ej ville ha det. Synpunkterna kan verka schematiska och mekaniska men kan modifieras och tillämpas ännu. Naturligtvis måste familjerådgivaren hålla i samtalet, dvs ha ansvar för dess strukturering och fokus utan att man överbetonar dessa faktorer. Lika självklart tvingar man inga klienter till gemensamt samtal om de absolut säger nej men man kan lägga ner mycket arbete på att få dem motiverade var för sig för ett sådant samtal. Man stoppar inte heller ett samtal där makarna blir aggressiva, i stället gäller det ju att fånga upp vad aggressiviteten innehållsmässigt betyder, försiktigt peka på mönster mellan makarna och kanske få dem till bättre insikt via detta. Att hålla i samtalet innebär för familjerådgivaren kanske mest kunskaper och inkännande för att veta varför, när och hur man ska gå in i växelspelet.

Gemensamma samtal som diagnostiskt hjälpmedel

Jag har redan nämnt att interaktionen i ett gemensamt samtal ger oss viktiga ledtrådar för bedömning och man har i första hand använt det som diagnostiskt hjälpmedel. Relationsdynamiken demonstreras ibland mycket tydligt när man ser makarna tillsammans och ger nya dimensioner åt det som kommit fram i de enskilda samtalen.

En hustru klagar över att mannen har en allt överkuggande bindning till sin mor. Hustrun vet inte hur hon ska orka med detta i längden, känner sig ställd åt sidan. I familjerådgivarens samtal med mannen tycker han inte att det finns några större problem i äktenskapet, men successivt kommer en del kritik mot hustrun som inte förstår honom. I deras första gemensamma samtal talar mannen till familjerådgiva-

... allt fler väljer att komma tillsammans
genast och speciellt är det ungdomar som
verkar att kunna diskutera sina problem mycket
mera öppet och inte heller är så rädda
att avslöja sig inför varandra.

ren, inbegriper inte hustrun. Familjerådgivaren drar på olika sätt in hustrun i samtalet och riktar sig till båda men mannen fortsätter att utesluta hustrun. När familjerådgivaren igen talar till dem som par drar sig mannen inom sitt skal, blir fåordig och spänd. Attityden ändras på nytt när familjerådgivaren vänder sig till mannen. Mycket längre fram i kontakten när en stabil relation knutits med båda makarna kan familjerådgivaren ta upp detta mönster med mannen.

Ökad tendens att komma tillsammans från början

Redan vid anmälan erbjuds klienterna att komma tillsammans om de önskar det. Men ofta blir svaret nekande eftersom inte alltid den andra parten ens vet om anmälan. I det sammanhanget kan nämnas att i ca hälften av våra ärenden kommer endast den ena parten, den andra nekar kontakt eller känner inte till att maken eller hustrun väntar sig till byrån. Men allt fler väljer att komma tillsammans genast och speciellt är det ungdomar som verkar att kunna diskutera sina problem mycket mera öppet och inte heller är så rädda att avslöja sig inför varandra. Undantag finns naturligtvis där också. Ibland har gemensamma samtal från början en oantastlig positiv effekt, speciellt har det då rört sig om akuta krissituationer i vad man ytligt kan bedöma som relativt stabila äktenskap.

Familjerådgivningsbyrån i Nybohov stänger ex. vis en månad på sommaren och under juni tvingas vi därför av tidsnöd att ställa klienterna inför alternativen att vänta eller att komma för ett gemensamt samtal. Många anser sig vara i en akut situation och vill inte vänta. Det blir då ofta ett relativt långt samtal med makarna som också kan innefatta en stunds enskilt samtal med var och en men avslutas med dem båda tillsammans. Parterna presenterar konflikten och diskuterar möjliga lösningsalternativ med familjerådgivaren. Bedömning-

en av situationen måste bli impressionistisk och mycket tentativ, målsättningen kortsiktig och realistisk med frågeställningen hur man klarar situationen på bästa möjliga sätt t.v. Vid förnyad kontant samtal, situationen har förbättrats eller löst sig. Ibland kommer de dock tillbaka som i detta fall.

Ett ungt par vill komma genast. Hustrun har upptäckt att mannen varit otrogen med en väninna till henne, har reagerat oerhört starkt. Säger att hon fått sitt livs chock, vill skiljas. Mannen känner sig hjälplös, kallar på jourhavande läkare, när hustrun lägger sig apatisk till sängs. Läkaren talar med hustrun, får veta vad som inträffat och råder dem att gå till familjerådgivningen. Makarna kommer tillsammans efter någon tvekan. Stämningen dämpat fientlig från hustruns sida, mannen tyst, nedslagen, biter på naglarna. Familjerådgivaren söker få parterna att verbalisera sina känslor, vad de upplevt inför otroheten, får dem att berätta om äktenskapet och speciellt hur de tidigare mött och klarat svårigheter tillsammans. Många positiva faktorer kommer fram som man kan anta förenar dem. Samtalet stannar ibland upp och familjerådgivaren underlättar då och aktiverar, försöker finna kommunikationsvägar mellan dem och få dem att lyssna på varandra. Hustrun medger att hon varit så förorättad att hon nekat höra på mannens förklaringar. Hon sitter i början vänd från mannen men stegvis flyttar hon sig åt hans håll och så småningom riktar hon sig direkt till honom. Samtalet fixeras ej kring otrohetssituationen utan blir mera en allmän översyn av deras relation där de också flätar in uppväxtsituationen och konflikter som de anser påverkat dem. Familjerådgivaren lyssnar, frågar ibland och använder sig av givna upplysningar vid bedömningen. Så småningom kan makarna i detta samtal med familjerådgivarens hjälp resonera sig fram till en plan för den närmaste tiden och de tror att de kommer att kunna diskutera mera avspänt. Detta samtal hjälpte dem över en akut situation men de har senare återkommit för relationsbehandling.

"Sannare" bild av konflikten

Gemensamma intake-samtal struktureras inte märkbart utan parterna får lägga fram sin situation och det blir ofta den inbördes konflikten som kommer i centrum och hur var och en ser på den. Jag tror att man under ett gemensamt första samtal eller intake får en "sannare" bild av konflikten. inte överdrifter och förvrängningar som när den skildras av vardera parten i enskilt samtal. Makarna kollar hela tiden varandra, "nej, nu tar du då till", eller "det är klart att man kan säga så men man kan också se det på mitt sätt" etc. och så utkristalliseras så småningom en bild av vad det rör sig om. Familjerådgivaren kan ju också hela tiden kolla "har jag uppfattat det ni säger

riktigt" och båda kommer då med tillägg och inskränkningar. En bild av relationen växer på så sätt fram. Familjerådgivaren sluter inte heller upp på någons sida även om uppfordringar i den vägen kommer. Ex.vis "har jag inte rätt som tycker så" eller "nog säger ni väl precis som jag, som tycker att min man har fel". Uppfordringar av det slaget ger familjerådgivaren tillfälle att gå in på sin egen roll i samtalen och att informera om vårt sätt att arbeta. Det ger också öskt tillfälle att se på makarnas förväntningar på hennes insats och att göra dessa förväntningar mera realistiska.

När makarna kommer gemensamt till första samtalet utgår vi kanske alltför självklart ifrån att de är motiverade och inställda på en gemensam insats för att arbeta med sin äktenskapsproblematik men det kan vara ett misstag. Ibland kan en part mer eller mindre tvinga den andra med. Den ena kan också vara så svartsjuk att den andra inte tillåts att gå till familjerådgivningen ensam.

Planeringssamtal

Efter företrädesvis individuella kontakter under en explorationsperiod — gemensamma samtal under denna fas utgör fortfarande undantag — söker familjerådgivaren skapa sig en bild av familjesituationen i stora drag, makarnas personligheter, deras resurser och deras svaghet, interaktionen, den aktuella situationen och vad som lett fram till den, hur de tidigare kunnat lösa konflikter, hur de ser på sitt nuvarande problem, vad de öskt göra åt det och vad de nu väntar sig för hjälp. Denna dynamik sammanställer familjerådgivaren till en psykosocial diagnos eller sammanfattning och formulerar en plan för bearbetning av relationen i fortsättningen. Ibland tas denna upp till diskussion i konferenser med medarbetarna i teamet och makarna kommer sedan tillsammans för att gemensamt med familjerådgivaren planera fortsättningen. Det s.k. planeringssamtalet är ej någon rutinåtgärd inom verksamheten utan används flexibelt. I allmänhet upplever dock parterna det mycket positivt. De lämnas inte i ett vakuum utan känner sig tryggare när de delar planeringen med familjerådgivaren. Några punkter kan anses viktiga:

Parterna får känna att problemet angår dem båda. Lösningen förutsättes komma genom deras samarbete. Familjerådgivaren inriktar sig på deras interaktion, därigenom befriar man dem från ensidigt ansvar från början och det resulterar ofta i minskat behov att anklaga den andra parten. När parterna upplever att familjerådgivaren inte tar ställning utan har en inkännande relation med båda vågar de tro på att nuet inte behöver bli en upprepning av tidigare olyckliga relationer. Under de inledande kontakterna bygger familjerådgivaren upp grunden till den relation mellan sig och makarna som sedan blir den röda tråden i behandlingen och som gör att en problemlösande process kan äga rum.

Krissituationer

På vårt arbetsområde är det ytterst vanligt att människor söker för akuta kriser i äktenskapet eller samlevnaden, som t.ex. det fall som skildrades nyss. Vid sådana tillfällen är det viktigt att snabbt kunna ta emot klienterna. En akut kris verkar att vara mer tillgänglig att ta itu med. Parterna är starkt involverade och söker planlöst efter en utväg. De exponerar sig lättare, har inte grävt ner sig i långvariga försvarspositioner. Familjerådgivarens roll i ett sådant samtal är att vara aktiv och kunna ställa konstruktiva förslag. Förmågan att uppfatta deras interaktion måste vara skärpt. Diagnostiseringen får ej vara slumpmässig även om den blir tentativ. Parternas jag-styrka och förmåga att lösa problem måste bedömas. Det blir en situationsanalys och planering, där man måste ha konkreta mål och begränsad målsättning med överenskommelse om kontakt under viss tid med antingen enskilda eller gemensamma samtal. I de gemensamma samtalen arbetar man efter en kortsiktig plan, försöker summera vad som händer

.....

Jag tror att man under ett gemensamt första samtal eller intake får en "sannare" bild av konflikten, inte överdrifter och förvrängningar som när den skildras av vardera parten i enskilt samtal.

.....

Jag vill understryka hur oerhört viktigt det är att familjerådgivaren är medveten om sina egna reaktioner, vilka problem hon har svårt att klara och vilka klienter som skapar osäkerhet hos henne.

och vad som har åstadkommit mellan kontakterna. Det är också fördelaktigt att kunna peka på små förändringar vilket gör parterna mera hoppfulla om utgången. Betydelsen av familjerådgivarens aktiva hållning har speciellt understrukits i krisbehandling. I familjerådgivning bör annars aktivitet användas med urskillning, om vi med aktivitet menar råd och anvisningar om vad klienterna bör göra. Parterna måste i de flesta fall bestämma själva. Det kan ske genom att de resonerar igenom sin situation, får ventilerka känslor och stöds att själva uttrycka önskan i någon riktning. Sedan kan vi kanske bättre stödja ett beslut. Hela tiden gäller att man ska använda sin aktivitet sparsamt — kanske i synnerhet när klienterna vädjar om råd: skilsmässa eller icke skilsmässa.

I en krissituation finns ofta en öppet uttalad fientlighet mellan parterna som med rätta gör att familjerådgivaren kan känna sig tveksam inför ett gemensamt samtal. Men många gånger kan motståndet ligga hos familjerådgivaren själv som kan ha svårt att klara och tolerera en aggressiv eller fientlig relation. Hon kan då främst se sin roll som medlande och vill förkorta den obehagliga upplevelsen av ett mycket aggressivt samtal, försöka täcka över och gå förbi brännbara saker. Förmedlas denna känsla till klienterna känner de sig inte hjälpta och resultatet blir ofta att de bryter kontakten. De känner sig tveksamma om familjerådgivarens kompetens och intresse för dem. Jag vill understryka hur oerhört viktigt det är att familjerådgivaren är medveten om sina egna reaktioner, vilka problem hon har svårt att klara och vilka klienter som skapar osäkerhet hos henne. Det är därför obligatorisk handledning för nyanställda, regelbundna fallkonferenser och konsultationsmöjligheter är absolut nödvändiga i vårt arbete.

Unga äktenskap — öppnare kontakt

I anslutning till krisbehandling skulle jag helt kort vilja gå in på gemensamma samtal med unga makar eftersom jag tycker att där finns en förbindelselänk. Ett påtagligt fenomen är att övergången från att vara ett par till att bli en familj i och med att första barnet föds ofta innebär en krissituation. Rollförändringen för parterna och kanske speciellt för mannen tycks vara besvärlig. Parterna har ej i förväg sett realistiskt på den situation som uppstår i och med att de blir föräldrar. Unga makar verkar att utan större svårighet kunna komma tillsammans och kan i regel öppet ventilerka känslor. Man kan eventuellt ifrågasätta om det är bättre att de under en period behandlas individuellt för att stödja en ökad mognad hos var och en och att dessa samtal varvas med gemensamma. Familjerådgivaren har i dessa fall främst rollen av en intresserad och neutral föräldrafigur, som kan stödja och diskutera och som också blir en kommunikationsmodell för parterna. Relationsbehandlingen innebär i dessa fall uppfostran men förutsättningen är som i all caseworkbehandling en öppen och accepterande relation mellan familjerådgivare och klienter. Man använder en stödjande metodik med diskussion av liknande erfarenhet hos andra vilket kan lätta skuld-känslor och minska rädslan för att misslyckas som föräldrar och makar. Målsättningen är ökad mognad hos parterna. Familjerådgivaren hjälper dem att våga se på sitt eget beteende i äktenskapet så att de kan lämna adolescensfantasierna och ersätta dessa med verkliga objektrelationer.

Långtidsbehandling

Ungefär 30 % av våra ärenden betecknas som behandlingsärenden där kontakten kan sträcka sig över relativt lång tid, ibland flera år. Innehållsmässigt sker i dessa fall en bearbetning oftast av båda makarna i en relationsbehandling som i regel innefattar flera eller många gemensamma samtal.

Att försöka skilja på diagnos och behandling i dessa samtal blir konstlat och omöjligt. I casework bildar dessa två begrepp en slags helhet. Vi registrerar och bearbetar hela tiden våra intryck och

använder dem som medel för att både starta en bearbetningsprocess hos våra klienter och motive-
ra dem att fortsätta denna i en kontakt med oss.
Bilderna av den individuella dynamiken och inter-
aktionen förändras under kontakten. Vi får i an-
slutning här till inskränka eller utvidga vår målsätt-
ning. I enskilda samtal kan det med vissa klienter
vara svårt att hålla samlevnadsrelationen i fokus.
De halkar in på sin egen problematik och relation-
en kommer i bakgrunden. I de gemensamma sam-
talen blir interaktionen mycket mera självklar att
ta itu med, därför att den hela tiden exemplifieras
i parternas växelspel under samtalet.

En av primäruppgifterna för familjerådgivaren
är att avgöra vad som är friskt och konstruktivt i
makarnas växelspel, vidare att se orsakerna till att
den tidigare balansen mellan dem rubbats när den
existerat, och att avgöra vad som fått makarnas
jag-funktioner att svikta. De gemensamma samta-
len i en behandling koncentreras huvudsakligen
kring makarnas nuvarande stressituation och kon-
flikter kring denna. Det är samtidigt en bearbet-
ning av yttre och inre spänningar i relationen. Par-
terna får ventilerka känslor med därpå följande av-
reagering och klargörande av mönster i samspelet.
Makarna är till att börja med ofta inställda på
fel hos varandra, ej hos sig själva, Familjeråd-
givaren söker därför under de enskilda sam-
talen arbeta fram mot att klienten ska förstå
sin egen roll i konflikten och samtidigt bear-
betas försiktigt klientens mostånd mot att för-
stå och modifiera sitt eget beteende. I de gemen-
samma samtalen demonstreras i någon mån resul-
tatet från de individuella kontakterna.

Ett par välbegåvade makar söker p.gr.a. oavbruten
konflikt och oförmåga till allt samarbete. Hustrun
rörlig, agerar, mannen kritisk och hämmat aggressiv.
Båda intellektualiserar och projicerar starkt. De har
ett litet barn. Båda har haft en pressande och krav-
fylld uppväxt, ställer i äktenskapet ömsesidiga krav på
varandra som de ej kan fylla. Mannen har blivit allt-
mera passiv, misslyckats med att fullfölja studier,
hustrun kunnat studera mera målmedvetet. Efter en
inledningsfas med individuella samtal minskar utspel-
et mellan dem. Mannen börjar ett arbete och situa-
tionen lugnar sig något men de kan fortfarande inte
föra en konstruktiv dialog inbördes. Utgående från
deras oförmåga att fatta gemensamma beslut överens-
kommer familjerådgivaren med dem att vid gemen-
samma samtal diskutera vissa delproblem: ekonomi,
arbetsfördelning och barnuppföstran, som visat sig

vara speciella konfliktområden. I dessa samtal som
från början behandlar konkreta fakta och situationer
kan man via dessa komma in på deras roller, hur ma-
karna upplever dessa och vad de önskar av varandra.
Kommunikationen förbättras avsevärt mellan dem. De
kan komma fram till beslut även vid olika meningar.
Makarna uttrycker båda sin positiva upplevelse av
dessa samtal. De lär sig resonera om konkreta pro-
blem och upplever att relationen kan fungera utan
stort dramatiskt utspel. Under ett senare skede av
kontakten kommer de in på mera direkt personlig
problematik, som motiverar att hustrun söker psyko-
terapi.

Många av våra klienter agerar kraftigt och de-
ras förmåga att lösa inbördes problem är en lång-
sam och knagglig process, som fordrar begränsad
målsättning och stort tålamod. I dessa fall rör sig
gemensamma samtal mycket kring makarnas dag-
liga liv. Jag tror inte man ska underskatta betydelsen
av att de får tala om detta men man får inte
fastna i det. När de skildrar vardagliga händelser
och sammanstötningar får man en mängd upplys-
ningar som ledtrådar i fortsättningen. Att familje-
rådgivaren lyssnar utan att kritisera innebär för
klienterna att man accepterar dem som personer
men det behöver för den skull inte innebära att
man accepterar deras handlingar. Hos många
makar finns en ängslan över att de är olika, ej
synkroniserade i reaktioner och förväntningar.
De önskar att den andra parten ska ha samma
önskningar som de själva. När det inte är så
kommer tvivlet på eget värde, att ej vara älskad.
Målsättningen blir där att hjälpa dem att se va-
randra som individer som kan fungera separat
men att samtidigt se detta som något positivt som
kan användas som stimulans till en gemensam ut-
veckling. Makarna har också ofta en mycket be-
stämd uppfattning om varandras reaktioner och
sätt att uttrycka dessa. Det har blivit ett så invariant
mönster att de inte lyssnar på det som ej passar in
i mönstret. Det blir då familjerådgivarens uppgift
att via sina intryck i det gemensamma samtalet
översätta oklara meddelanden mellan parterna.
Diffusa budskap mellan makarna är oerhört van-

*Makarna är till att börja med ofta inställda
på fel hos varandra, ej hos sig själva.*

Att familjerådgivaren lyssnar utan att kritisera innebär för klienterna att man accepterar dem som personer men det behöver för den skull inte innebära att man accepterar deras handlingar.

liga både innehållsmässigt och i sättet att uttrycka dem. Familjerådgivaren kan kontrollera om hon uppfattat dem riktigt och sådana enkla klarlägganden kan ha mycket god effekt. Parterna lyssnar bättre på varandra och misstolkar mindre. I behandlingssamtal enligt caseworkmodell där en stabil kontakt byggs upp med parterna är den ideala kontakten öppen och dynamisk. Familjerådgivaren ställer frågor, förmedlar till båda gemensamt vad hon ser under samtalet och konfronterar klienterna med detta. När man vågar tala öppet om det som händer i samtalet minskas klienternas ångslan. Hela tiden ger familjerådgivaren på detta sätt av sina egna resurser. Klienterna vågar identifiera sig och även använda sina positiva krafter.

Avslutningssamtal — summering och analys

Ytterligare en variant av gemensamma samtal kan nämnas nämligen avslutning på en kontakt. Där ges tillfälle att summera och analysera vad som hänt under den tid som gått och det är också en testning av om balansen nu håller. I detta samtal är både familjerådgivaren och parterna aktiva och utbyter åsikter. Parterna försäkrar sig ofta om att de får återkomma vid nya svårigheter som de inte kan lösa tillsammans. Det finns ganska många klienter som på det sättet hörs av och som kan stödjas med ett fåtal klargörande samtal vid förnyad kontakt.

Familjerådgivarens uppgifter i gemensamma samtal

Vad ser då familjerådgivaren som sin uppgift i det gemensamma samtalet.

1. Att *etablera en stabil kontakt* som förutsättning för vidare arbete och att ej alliera sig med någon av parterna.

2. Att *ge psykologiskt stöd* som inte bara förmedlas genom ord utan även genom tonfall, ansiktsuttryck och hållning.
3. Att *hjälpa klienterna klarlägga känslor, attityder och roller* och att *få perspektiv på sina problem*.
4. Att *ge klienterna bistånd* med att *utveckla metoder för kommunikation* inbördes och med andra.
5. Att *ge viktig information* påkallad av klienternas behov och kapacitet.
6. Att *ibland använda direkta råd och påverkan*.

Ehrenkranz har i en undersökning 1967 studerat tekniken i gemensamma samtal vid behandling av äktenskapskonflikter. Hon har i denna undersökning visat att Florence Hollis' klassifikation av behandlingsprocesser i casework (grundade på individualkontakter) kan användas för systematisk genomgång även av gemensamma samtal. Den dynamik som tillkommer i det gemensamma samtalet och är unik för detta sammanfattar Ehrenkranz i följande punkter:

1. Familjerådgivaren vänder sig till båda parter samtidigt.
2. Familjerådgivaren gör den ena parten uppmärksam på den andras kommunikation.
3. Familjerådgivaren klarlägger interaktionen i omedelbar anslutning till vad som sker under samtalet.
4. Kommunikation från den ena parten till den andra.

Tre metoder som ansetts speciellt fördelaktiga under vissa dynamiska förutsättningar används i själva verket mycket sparsamt, framkommer i denna undersökning, nämligen klargörande av interaktionen under samtalet, formulering av behandlingsfokus och diskussion av behandlingsprocessen eller relationen mellan parterna och familjerådgivaren. Ehrenkranz har också påpekat att familjerådgivare ej i tillräckligt hög grad har tagit hänsyn till indikationer mot gemensamma samtal.

Kontraindikationer

Det kan därför som avslutning vara skäl att i kortet summera kontraindikationer som hämtats från

litteraturen och som verkar att vara i överensstämmelse med våra egna erfarenheter.

Den ena parten är psykotisk.

Den ena parten är mycket narcissistisk eller har en oralt aggressiv karaktärsstruktur. Behovet av personlig uppmärksamhet kan då vara så stort att det gemensamma samtalet ej kan användas att lösa problem där en annan part är lika inbegripen.

Klienter med paranoida inslag upplever ofta det gemensamma samtalet som en konspiration mellan familjerådgivaren och partnern. Misstänksamheten minskas ej i den öppna kontakten utan blir snarare förhöjd.

Tendens hos en eller båda parter att vilja dra över familjerådgivaren som bundsförvant.

Den ena partens självkänsla är mycket dålig och kan ytterligare försämrats om vederbörande blir utsatt för angrepp från den andra i gemensamt samtal.

Den ena parten känner t.ex. inte till förhållanden, som den andra parten avslöjat i enskilt samtal med familjerådgivaren (otrohet eller annan problematik) och förbjöd denna att avslöja.

Klemer anser i sin bok *Counseling in Marital and Sexual Problems* att gemensamma samtal ej har något ändamål när parterna bestämt sig för skilsmässa. Att kategoriskt tillämpa denna regel förefaller mig mera tveksamt. Målsättningen i ett sådant fall blir givetvis annorlunda, nämligen att tillsammans kunna resonera igenom omständigheter kring skilsmässan, vilket verkar att vara till stor nytta i många fall.

LITTERATURFÖRTECKNING

Ehrenkranz, Shirley : A Study of Joint Interviewing in the Treatment of Marital Problems : Social Casework nr 8 och 9 : 1967

Engstedt, Anne-Marie : Gemensamma samtal med makar — en behandlingsform i familjerådgivning : Psykisk Hälsa 2:1967

Herulf, Netty : Planeringsamtal inom familjerådgivningsverksamhet. Psykisk Hälsa 2:1967

Hollis, Florence : Casework A psychosocial therapy. Random House, 1965.

Hollis, Florence : Continuence and Discontinuence in Marital Counseling and Some Observations on Joint Interviews : Social Casework nr 3 : 1968

Klemer, Richard H. : Counseling in Marital and Sexual Problems. The Williams & Wilkins Co. Baltimore 1965

För rationellare kontorsrutin

- **Stenografering**
engelska, tyska, franska
- **Maskinskrivning, maskinräkning**
Renskrivning, adressskrivning, utskrifter efter Rex-Recorderskivor och bandspelare
- **Fakturerings**
utskrivning av tabeller och dylikt
- **Översättningar**
- **Bokföring**
manuell och maskinell

- **Kopiering**
Rank Xerox- och fotostatkopior
- **Duplicering**
stenciluplicering
- **IBM COMPOSER**
Framställning av reproduktionsfärdigt textmaterial

elitsstenografens
skriv & bokföringsbyrå ab

Kungsgatan 55 t. h. 3 tr.

111 22 Stockholm

Växel. 21 67 01, 03, 10, 11